

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович Е.А. Художні техніки в школі /Є.Антонович, В.Свид, С. Проців. – Івано-Франківськ, 1994. – 247 с.
2. Бутенко В.Г. Художньо-естетична освіта молоді та шляхи її модернізації /В.Г.Бутенко // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. праць. – Кривий Ріг, 2005. – № 10. – С. 3-10.
3. Ванслов В. Всестороннее развитие личности и виды искусства /В.Ванслов. – М.: Сов. художник, 1966. – 230 с.
4. Голубнича С.М. Основы экскурсионного дела /С.М.Голубнича. – Донецк: ДИТБ, 2003. – 218 с.
5. Емельянов Б.В. Экскурсоведение : учеб. пособие /Б.Емельянов. – М.: Сов. спорт, 2000. – 176 с.
6. Котляр В.П. Основы образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: навчальний посібник /В.Котляр. – К: Кондор, 2006. – 200 с.
7. Рутинський М.Й. Музеєзнавство: навч. посіб. /М.Й. Рутинський, О.В.Стецюк. – К.: Знання, 2008. – 428 с.
8. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти /М.М.Фіцула. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 1992. – 192 с.

УДК 75+738.

О.Т. МАГЕРОВСЬКИЙ

ЖИВОПИС І КЕРАМІКА: ЗОНИ ТВОРЧОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті звернено увагу на творчі пошуки та експерименти, що властиві декоративно-ужитковому мистецтву, зокрема кераміці. Простежено активні процеси перемін, що відбувалися у другій половині ХХ століття у Львові. Розглянуто вплив кераміки 60-80-х рр. ХХ ст. на мистецькі засоби, властиві малярству.

Ключові слова: живопис, кераміка, творча інтеграція.

О.Т. МАГЕРОВСЬКИЙ

ЖИВОПИСЬ И КЕРАМИКА: ЗОНЫ ТВОРЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

В статье обращено внимание на творческие поиски и эксперименты, которые свойственны декоративно-прикладному искусству, прежде всего керамике. Прослежены активные процессы перемен, происходящих во второй половине ХХ века во Львове. Рассмотрено влияние керамики 60-80 гг ХХ в. на художественные средства, присущие живописи.

Ключевые слова: живопись, керамика, творческая интеграция.

О.Т. MAGEROVSKY

PAINTING AND CERAMICS: TERRITORY OF THE CREATIVE INTEGRATION

The paper emphasizes the creative search and experiments that are inherent in arts and crafts and, above all, pottery. Investigates the active processes of change occurring in the second half of the twentieth century in applied art 1970-1980-ies affects artistic means inherent to painting.

Key words: painting, ceramics, creative integration.

Історія українського мистецтва ХХ ст. є явищем суперечливим та неоднозначним. Особливе місце в ній займає професійне декоративно-ужиткове мистецтво 60-80-х рр. ХХ ст. Сьогодні цілком очевидно, що його значення важливе не лише для розвитку традиційних сфер художньої кераміки, скла, текстилю, дерева чи металу, але й усього образотворчого мистецтва. У згаданий період у декоративно-ужитковому мистецтві відбувається активний синтез виражальних засобів, запозичених у малярстві, скульптурі чи графіці. Творчість львівського художника Зеновія Флінти – яскравий приклад тогочасних перемін.

Можемо констатувати, що декоративно-ужиткове мистецтво другої половини ХХ ст. стає предметом дослідження багатьох учених сучасності. Зокрема, до цієї теми зверталися О.Голубець, Т.Кара-Васильєва, З.Чегусова., Ю.Лашук, Ф.Петрякова, Р.Яців. Згадані автори відзначали докорінні переміни, які відбувалися у традиційних сферах художньої кераміки, скла, текстилю, дерева, металу у зв'язку з появою нових сфер творчості професійних художників. У якості характерних рис згадувалися процеси синтезу виражальних засобів, запозичених в образотворчому мистецтві. Однак у цілому цьому явищу не приділялося ще достатньої уваги, не було проведено його глибокого аналізу, не висвітлено творчі здобутки багатьох художників.

Мета статті – ґрунтовно дослідити та виявити художні процеси, які відбувалися в декоративно-ужитковому мистецтві України у період 60-80-х рр. ХХ ст.

Поза межами колишнього радянського суспільства основні завдання декоративно-ужиткового мистецтва, а зокрема професійної кераміки, здебільшого замикаються на рівні функційного призначення окремих виробів. В цьому сенсі ці завдання є дуже близькими до вирішення проблем, притаманних мистецтву дизайну. В свою чергу багато явищ, які ми звикли відносити упродовж 60-х–80-х рр. ХХ ст. до декоративно-ужиткового мистецтва, тут залучаються до сфер скульптури, малярства, графіки, інсталяції тощо, або ж мистецької діяльності у широкому її розумінні, необмеженому конкретним поділом на різновиди. Яскравим прикладом неоднозначності такого поділу та можливості сучасного митця вільно рухатися у творчому просторі служить доробок львівського художника Зеновія Флінти.

Уродженець Тернопільщини З.Флінта на перших порах навчався у Львівському училищі прикладного мистецтва ім. І.Труша. Тут він закінчив у 1959 р. відділ декоративного розпису, оволодів основними техніками малярства. У 1959–1965 рр. молодий художник продовжив навчання на відділі художньої кераміки у Львівському державному інституті прикладного і декоративного мистецтва (нині Львівська національна академія мистецтв). Проте не лише перебування у стінах навчального закладу формувало його творчу особистість. Великий вплив спричиняла атмосфера початку 60-х рр. ХХ ст. зародження руху «шістдесятників», процеси національного відродження. Він постійно захоплювався творчістю і життєвими настановами Романа Сельського, відвідував нелегальну школу модерного мистецтва Карла Звіринського [6, с. 4].

Характер отриманої художником освіти визначив подальшу успішну працю З.Флінти у галузі живопису і художньої кераміки. В малярських пошуках він віддавав перевагу пастелі і темперній техніці, витонченому та вишуканому рисунку. В кераміці особливу увагу приділяв досягненню на площині неповторних живописно-графічних ефектів. З роками митець сформував власний, особливий спосіб творення образу, де фактично неможливо провести будь-яку межу між керамікою, малярством чи графікою. Уся його творчість немовби пройнята єдиною ідеєю – органічним поєднанням кольору і пластики.

Сучасна декоративна кераміка володіє багатю палітрою різноманітних барвників. Пошук шляхів ефективного та оригінального застосування декоративно-живописних засобів завжди був домінуючим у творчості З.Флінти. Художник приділяє велику увагу питанням технології розпису, досягненню гармонійної довершеності у складних кольорових гамах. Працює він переважно з керамічними формами, які дають велику площину для декоративного розпису. Такими є, наприклад, декоративні тарілки і пласти. Найчастіше вони зовсім позбавлені рельєфного моделювання, а тому основна роль відводиться графічному та кольоровому вирішенню.

У ранніх творах художника домінують орнаментальні мотиви, складені з характерних для народного мистецтва Прикарпаття геометричних елементів, які нерідко включають стилізовані зображення рослин і тварин. Кольорова гама виробів зазвичай доволі стримана. Перважає гармонійне поєднання коричневого, зеленого та охри. Іноді відчувається виразний контраст білого і чорного [1, с. 60].

Навіть у тому випадку, коли З.Флінта виконує керамічні рельєфи і об'ємно-просторові композиції, основну увагу він приділяє кольоровому та графічному декору. Пластичне моделювання ніби виконує роль фактурної підкладки для живопису. Так, у

декоративному блюді «Риба» (1972) злегка підняті краї зорозво утримують рельєфне зображення. Автор майстерно використовує фактуру матеріалу. Проте емоційну дію на глядача в результаті визначає виразне зіставлення глибокого червоного фону з жовтою та сіро-зеленою барвою зображення. Колір виразно домінує, а пластика і фактура збагачують композицію світло-тіньовими нюансами.

Інша робота художника – об'ємна композиція «Сторінки історії Львова» (1979). Вона складена з трьох великих немовби згорнених пластин шамоту, що нагадують сувої пергаменту. Декоративні форми поставлені вертикально, на торець і творять своєрідну просторову групу. Вони служать основою для вишуканого декору, яка представляє панораму міста. Композиція поєднує стилізовані зображення відомих пам'яток історії, декоративно трактовані архітектурні і природні форми. Контури зображень окреслені тонкими рельєфними лініями, які вдало доповнюються легким тонуванням, делікатними розтяжками охристо-коричневих відтінків. Загалом зображальному мотиву властиве тонке опрацювання численних деталей. У творенні образу графічному декору відводиться провідна роль.

У пізніших творах З.Флінти розпис набуває живописного характеру, збагачується м'якими живими лініями рисунка, складними кольоровими градаціями. Художник здійснює творчі пошуки немовби паралельно: в кераміці, станковому живописі та графіці. При цьому він ніколи не втрачає тонкого розуміння та відчуття специфіки матеріалу. Зроблені ним на пленері живописні етюди не просто переносяться на поверхню керамічних тарелей чи пластів. Піддаючись творчій уяві автора, конкретний зображальний мотив трансформується в оригінальну декоративну композицію, уміло збагачується специфічними кольоровими і фактурними ефектами [1, с. 61].

Усе творче життя художник віддавав перевагу улюбленим пейзажним мотивам. Вони відігравали надзвичайно важливу роль навіть у багатофігурних сценах чи портретах. Незвичайне багатство природних форм демонструють керамічні декоративні пласти «Соняшники» (1973); «Парусники» (1973); «Кораблик» (1974); декоративні тарелі «Дерево і птахи» (1974); «Яблука» (1976); «Квіти» (1977), та ін. Автор майстерно опрацьовує на округлій чи прямокутній площині живописні композиції, органічно пов'язує їх з формою виробу. Так, наприклад, основою для триптиху «Чудовий сад» служать три великі тарелі, незвичні за пластикою, із широкими, заокругленими донизу краями (1976). Зображення гілок, стебел та плодів розгортається по діагоналі, що створює характерну ілюзію руху. Поліхромний розпис сприймається у зіставленні насичених теплих та холодних барв, яке вдало підкреслюється пружними графічними лініями рисунка. Майстерно застосовуючи обрані виражальні засоби, автор створює повнокровний, емоційно багатий декоративний образ, пройнятий життєрадісними інтонаціями.

Численні пласти З.Флінти надають собою своєрідні керамічні мініатюрні картини. Їх розміри переважно не перевищують трьох десятків сантиметрів. Здебільшого вони замикаються у керамічне обрамлення чи спеціальні дерев'яні рами. Ґрунтовні знання технології та досконале розуміння специфіки кожного із використовуваних матеріалів дозволяють художнику сміливо експериментувати, досягати справді вражаючих результатів. Керамічні барвники дають можливість домогтися характерної глибини барв, легкого змішування їх, збагачення локальних плям текстурними та фактурними ефектами безпосередньо у процесі випалу.

Прикладом вишуканої декоративної композиції, в якій тонкий графічний рисунок доповнюється тональною та кольоровою гармонією, є декоративний пласт «Соняшники» (1973). Зіставлення яскравих, теплих тонів жовтої і зеленої барв на багатому нюансами холодному фоні визначає мажорний лад декоративної композиції. При відверто пріоритетному значенні живописно-графічних виражальних засобів цей твір відрізняється вмільм застосуванням технологічних ефектів керамічного розпису.

З.Флінта ніколи не зупинявся на досягнутому. В останніх його творах колористичне багатство керамічних картин іноді доповнюється своєрідним мікрорельєфом, що досягається шляхом використання злегка вдавлених чи виступаючих ліній рисунка. Висока майстерність

художника особливо проявилась в серії декоративних пластів, присвячених давнім пам'ятникам архітектури. Автор називає їх «Народне зодчество» (1985) та «Архітектурні пам'ятки Львова» (1985-1986). Розпис кольоровою глиною-шлікером, виконаний за принципом традиційного народного малювання ангобами, у поєднанні з густими, в'язкими емалями відтворює багатство пластичних варіацій, тонкий архітектурний декор на стінах давніх споруд. Однак автор уникає надмірної деталізації, конкретизації зображальних мотивів. Разом з тим створені ним образи, жива імпресіоністична манера відтворюють неповторне враження зустрічі з шедеврами архітектури минулого.

Керамічні картини З.Флінти, які стали новим явищем не лише у львівській, але й в українській кераміці, демонструють практично необмежені її кольорові можливості. Твори художника немовби близькі до живопису. У використанні керамічних барвників він досягає довершеності станкової картини і разом з тим не втрачає чуття специфіки матеріалу [5, с. 16]. Набутий з роками досвід, високу майстерність художник завжди прагнув передавати молоді. З 1965 р. він працював викладачем кафедри художньої кераміки Львівського державного інституту прикладного і декоративного мистецтва. Підвищенню його професійного рівня сприяло творче стажування у Варшавській, Краківській і Вроцлавській мистецьких академіях. Його любила і поважала студентська молодь. Однак схильність до сміливого експериментування, колишнє навчання у нелегальній школі К.Звіринського та небажання виконувати для радянської влади «замовні твори» не пройшли непоміченими. Разом з групою викладачів-одномумців З.Флінта у 1976 р. був змушений покинути педагогічну працю. Він надалі дотримувався власних переконань і засад вільного, незаангажованого мистецтва.

Слід також відзначити активну громадську позицію художника, яка сприяла не лише розвитку професійної кераміки, але загалом творчого потенціалу у львівському мистецькому середовищі. З 1971 р. він очолював секцію декоративно-прикладного мистецтва Львівського відділення Спілки художників УРСР. У 1972 р. З. Флінта був обраний членом спілчанської комісії з декоративно-прикладного мистецтва в Києві та Москві. Він став учасником, а згодом організатором відомих виставок «Львівська кераміка», які продемонстрували нові можливості традиційного мистецтва. На Міжнародному бієнале художньої кераміки у Фаенці (Італія, 1974) праці З. Флінти були відзначені спеціальним почесним дипломом.

Отже, живописні твори митця експонувалися на багатьох виставках в Україні і за кордоном. Групові виставки малярства З.Флінти, О.Мінька та Л.Медведя, які почергово відбулися у Львові, Вільнюсі та Києві, стали помітним явищем мистецтва початку 80-х рр. ХХ ст., привернули увагу фахівців і громадськості [4, с. 3]. У 1987 р. художник одержав почесне звання заслужений художник УРСР. Праці З.Флінти зберігаються сьогодні в музеях та приватних колекціях в Україні та за кордоном.

Подальші дослідження передбачається провести у напрямі поглибленого вивчення основних тенденції розвитку українського декоративно-ужиткового мистецтва 60-80-х рр. ХХ ст., насамперед у напрямі суттєвого розширення арсеналу його виражальних засобів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голубець О.М. Львівська кераміка /О.Голубець. – К.: Наукова думка, 1991 – 120 с.
2. Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю» /Т.Кара-Васильєва, З.Чегусова. – К.: Либідь, 2005. – 280 с.
3. Кума Х. У львовских керамистов /Х.Кума // Декоративное искусство СССР. – 1967. – № 9. – С. 42-44.
4. Островский Г. Каталог выставки Любомира Медвидя, Олега Минька, Зеновия Флинты /Г.Островский. – М.: Советский художник, 1986.
5. Придатко Т. Декоративный почерк Зеновия Флинты /Т.Придатко // Декоративное искусство СССР. – 1978. – № 6. – С. 15-17.
6. Флінта Зеновій: Альбом. [Автор-упорядник Євстахія Шимчук]. – Львів: Компанія «Гердан», 1995. – 32 с.